

rabból, még pedig körülbelül 2500 drb nyomtatványból, 178 kéziratból, 1063 kép- és metszetből, 22 érem- és 366 zeneműből áll. Olyan gyűjtemény ez, melynek bármelyik német város is szívesen adott volna helyet.

Heller katalogusa Hornyánszky Viktor kiadásában németül is megjelent és így a külföldnek is meg van adva a mód, hogy e gyűjteményről tudomást szerezzen. (e.)

Sammlung Bibliothekswissenschaftlicher Arbeiten.
Herausgegeben von Karl Dziatzko. Heft 6—9.

Immár kilencz füzet, — köztük egy pár kötetszámba menő is, — tanuskodik a göttingai egyetemi könyvtár tudós igazgatója, *Dziatzko* Károly bibliografiai tevékenységéről, melyben kiváló szorgalom és széleskörű szakavatottság egyesülnek. Gyűjteménye egyik legbecsesebb vállalat a bibliografia terén. Megannyi nevezetes kérdés alapos, szigoruan tudományos megvitatását tartalmazza minden egyes dolgozat, melyeknek szerzői a szerkesztővel együtt a németországi bibliografusok legkomolyabb gárdájához tartoznak. Így hát dilleltánsok és amatőrök nem sokat találhatnak ezekben a már külső megjelenésük által is minden népszerűségről lemondó füzetekben. Alapos, német értekezések ezek. Olvasmányuk természetesen nem valók, hanem a szakma embereire nézve rendkívül becsesek, a miről a bibliografiai időszaki sajtó megfigyelése révén bárki is meggyőződhetik. Minden egyes *Dziatzko*-kötet egy kis mozgalom megindítója.

Igen hosszas volna most mind a kilencz füzet tartalmát ismertetni s az első füzeteket illetőleg talán fölösleges is. 1887 óta jelentek meg az egyes részletek, s azóta — éppen a vállalat tekintélye folytán — egyes tételei, eredményei úgy szólván belementek a bibliografiai köztudatba. Csupán a teljesség kedvéért jegyezzük ide az első öt füzet pontos címét, míg az utóbb megjelent füzeteknek (6—9). némileg tartalmába is bepillantunk. Az 1. füzet: *Brambach Wilhelm, Psalterium. Bibliographischer Versuch über die liturgischen Bücher des christlichen Abendlandes* (1887. VIII + 56 l.); a 2-ik: *Dziatzko K., Beiträge zur Guttenbergfrage. Mit einem photographischen Facsimile des Helmaspergerschen Notariatsinstruments von 6. Nov. 1455. nach dem Original der k. Universitätsbibliothek zu Göttingen* (1889. VIII + 89 l.); a 3-ik: *Franke Joh. Die Abgabe der Pflichtexemplare von Druckerzeugnissen mit besonderer Berücksichtigung Preussens und des Deutschen Reiches. Unter Benutzung archivalischer Quellen* (1889. XIII + 234 l.); a 4-ik: *Dziatzko K., Gutenbergs früheste Druckerpraxis auf Grund einer mit Hilfe der Herren Dr. phil. K. Mayer und Cand. phil. J. Schnorrenberg ausgeführten Vergleichung der 42-zeiligen und 36-zeiligen Bibel dargestellt. Mit 8 Lichtdrucktafeln.* (1890. X + 132 l.); az 5-ik: *Dziatzko, Entwicklung*

und gegenwärtiger Stand der wissenschaftlichen Bibliotheken Deutschlands mit besonderer Berücksichtigung Preussens (1883. IV+55 l. és 1 tábla).

A 6-ik és 8-ik füzet kisebb dolgozatok változatos gyűjteménye: *Beiträge zur Theorie u. Praxis des Buch- u. Bibliothekswesens. Herausgegeben v. K. Dziatzko.* (1. füzet 1894. VI+128 l., 2. füzet 1895. VI+21 l., 6 hasonmás és 1 táblázat), mely jórésben a göttingai egyetemen Dziatzkotól vezetett bibliografiai gyakorlatoknak köszöni létezését. Az első dolgozat a XV. századbeli német nyomdák praxisának pontos megállapítására irányuló tevékenységre hívja fel a szakemberek figyelmét. »Die sichere Zuweisung der Drucke des 15. Jahrhunderts an bestimmte Orte, Drucker und Jahre oder doch kürzere Zeitabschnitte setzt uns allein in den Stand die Entwicklung und Ausbreitung der Buchdruckerkunst, der Bücherausstellung und des Buchhandels in allen Stufen, Fort- und Rückschritten während der Wiegenzeit zu verfolgen, die fast in jeder Hinsicht grundlegend gewesen ist bis auf die Gegenwart.« Alapos kritikával ismerteti azokat a munkákat, melyek eddig a német ősnymtatványok betűtípusainak s általában nyomdászati jellegének tudományos megállapítására vonatkoznak, különös elismeréssel emlékezve meg *Burger K.* 1892-ben megindított nagy vállalatáról, a »*Monumenta Germaniae et Italiae Typographica*«-ról. Mindenesetre igaza van Dziatzkonak abban, hogy a nyomdászat legrégebb történetét csak akkor lehet majd megírni, mikor az ősnymtatványok pontos leírásai a legaprólékosabb összehasonlításokat is lehetővé fogják tenni. Ehhez pedig alkalmas munkaerők nagy számának működése szükséges. E fajta munkálatok végzésére kellene létesülni egy Gutenberg-társaságnak. *Molsdorf dr.* a *Fasciculus temporum*-nak (Bürdlin der Zijt) egy Sorg Anton-féle nyomtatvány-töredékét ismerteti. Általán véve az ősnymtatványokra vonatkozó közlemények a tulnyomók ebben a füzetben. *Schorbach Károly Die Buchdrucker Günther und Johannes Zeiner in Strassburg, és Lotharius, liber de miseria humanae conditionis (m. d. J. 1448) und die mit gleichen Typen hergestellten Drucke* címek alatt közöl igen érdekes adalékokat. *Müller Vilmos* a göttingai egyetemi könyvtár XV. századbeli *Biblia Latina*-ját ismerteti. Ugyancsak a göttingai egyetemi könyvtár gyűjteményéből való a Hainnál hiányzó »*Liber horarum canonicarum secundum novam imp. eccl. Bambergensis rubricam,*« *J. Sensenschmidt* és *H. Petzensteiner* bambergi nyomdájának 1484-iki terméke, melyet *Jürges Pál* ismertet, a ki még a goslari városi levéltárból *Priscian* kéziratáról is közöl egy kisebb dolgozatot. A két legterjedelmesebb dolgozat az *Ad. Roquette*-é a német egyetemi- és a *Dziatzko*-é a nagyobb olaszországi könyvtárakról. Mindkettőben szakavatott szemek éleslátása nyilatkozik meg. Inkább praktikus jellegű kér-

déseket vizsgálják, minők az adminisztráció, dotáció s más ilyenek, s minden jelentősebb tapasztalatukat újabb szempontok előterbe állítására használják föl. A ki a külföldi könyvtárak szervezetét tanulmányozni akarja, ne mulassza el bepillantani a jelzett kötetbe. Ugyancsak *Dziatzko* számol be nagyobb dolgozatban a Gutenberg életét és személyiségét illető eddig ismert adatokról, *Pietschmann Richard* az egyiptomiak írószereiről, különösen a bõrről és fáról kezd nagyobb dolgozatba, *Mayer Károly* németalföldi népkönyveket ismertet s több kisebb dolgozat foglalkozik nagyobbára nyomdászattörténeti adatok feldolgozásával.

A 7-ik füzet: *Gregorianisch. Bibliographische Lösung der Streitfrage über den Ursprung des gregorianischen Gesanges von Wilhelm Brambach* (1895. 32 l.) a gregorianus ének eredetét törekszik bebizonyítani bibliografiai alapon. Ismerteti a vitás kérdést, mely arra irányul, hogy vajjon melyik Gergelytől nyerték az ismeretes egyházi dallamok és szövegek nevüket. Azután fölhozza a bibliografiai bizonyítékokat s I. vagy Nagy-Szent-Gergely pápában állapodik meg, a ki az egész liturgiára nézve olyan egységes mozgalmat idézett elő, mely a keresztény világot a maga egészében meghódította.

Végre a 9-ik füzet: *Die modernen Systeme von Büchergestellen mit verstellbaren Legeboeden von Dr. Paul Jürges* (1895. VI+30 l.) rajzmellékletekkel ellátva ismerteti az újabb szerkezetű *Dr. Wenker*-féle könyvványokat. Széleskörű tapasztalatok alapján s a legaprólékosabb szempontokat sem mellözve, a különben kisszertűnek látszó dolognak egész fontosságát föltünteti.

A ki a jelzett kérdések közül egyikkel vagy másikkal foglalkozik, nyugodtan folyamodhatik a *Dziatzko*-féle gyűjtemény kötetéhez; olyan lelkiismeretességet és szakképzettséget fog bennük találni, s az adatok olyan gazdasága fogja meglepni, a minőről a mi vázlatos ismertetésünk fogalmat sem nyújthat.

Esztegar László.

Zeitschrift für Bücherfreunde. Monatshefte für Bibliophilie und verwandte Interessen. Herausgegeben von Fedor von Zobeltitz. I. Jahrgang. 1897. Heft. 1. Verlag von Velhagen u. Klasing, Leipzig u. Bielefeld.

Már megemlékeztünk pár szóval arról a vállalatról, melynek czélja a bibliofilség összes érdekeit német nyelven szolgálni. Azóta az első füzet már a nyilvánosság elő került s mi szívesen elismerjük, hogy előlegezett bizalmunk és rokonszenvünk teljes mértékben igazolva van. Az új vállalat nem csak üzleti vállalkozás. A ki megindította, valóban magas szempontok és fontos érdekek hatása alatt cselekedett. Komoly törekvés és a kellő szakértelem dicsérik az első füzetet s ennél többre nincs is szükség. A németnyelvű kultúrában van elég erő ahhoz, hogy ilyen vezetés mellett